

Tři učitelky

Eva učí na základní škole chemii a přírodopis více než 12 let. Děti ji mají rády. Je sice důsledná a přísná, ale zároveň je vlídná a laskavá. Věří, že jejím úkolem při výchově dětí je poskytnout jim jak základní dovednosti, které budou potřebovat pro život, tak znalosti učiva, což jim umožní úspěšně absolvovat školu a začlenit se do demokratické společnosti. Vyzkoušela mnoho různých učebnic a pracovních sešitů a ty, které považuje za nejlepší, se vyznačují podobnými vlastnostmi. Jsou systematické a jsou vhodně členěny, takže se dětem s nimi dobře pracuje. Protože jsou učební materiály logicky uspořádány, děti si rychle zvykají na jejich používání. Jedná se o progresivní učební materiály v tom smyslu, že dobře připravují děti na budoucí život. Každé nové učení je důkladně propojeno s tím, co předcházelo, i s tím, co bude následovat. Eva používá různé způsoby hodnocení práce žáků, takže dobře ví, jak každé dítě pracuje, s čím potřebuje pomoci a kdy je schopno postoupit o krok dál. Eva se považuje za docela schopnou a efektivní učitelku. Děti, které paní učitelka učí, si váží toho, když se jim něco povede. Jsou hrdé na své úspěchy a když přijdou ze školy, tak rodičům ukazují, jak rychle umějí malou násobilku, odříkat vyjmenovaná slova, vyřešit matematickou úlohu nebo zařadit živočichy do správných kategorií. Ve třídě vládne pracovní atmosféra. Eva třídu vede s entusiasmem, obratně ji řídí a hodnotí spravedlivě. Učební materiály jsou smysluplné a práce s nimi je dobře zvládnutelná.

Františka je také úspěšná učitelka. Učí český jazyk a literární výchovu na základní škole. Věří, že nejdůležitější věcí ve vzdělávání je poskytnout mladým lidem poznat sama sebe, kdo jsou a kým mohou být. Její pojetí výuky literatury je takové, jako by každé slovo, které čtou, bylo napsáno pro ně a bylo propojeno s jejich vlastní životní zkušeností. Zjistila, že psaní slohových cvičení může kromě toho, že slouží k rozvíjení schopností komunikovat a efektivně se písemně vyjadřovat, také poskytovat reálný prostor pro vyjadřování jejich pocitů a osobních názorů, které mohou podporovat jejich osobnostní a sociální rozvoj. Četbu si vybírají žáci sami, čtou o tom, o čem chtějí číst. Není předem dán pevný tematický plán výuky. Kterákoli kniha se může stát předmětem výuky. Diskuse ve třídě jsou opravdové, pro sdílení čtenářských zážitků je poskytnut pro všechny stejný prostor. Zdá se, že žáci pracují sami od sebe a paní učitelka s nimi spíše spolupracuje, než že by je nějak direktivně řídila. Běžně projevuje ve třídě své vlastní názory a hlásí se k hodnotám, které vyznává. Žáci ji vnímají jako sympatického, citlivého dospělého člověka (na rozdíl od mnoha jiných dospělých, se kterými se v životě setkávají). Vnímají ji také jako učitelku, která věnuje

pozornost jak jim, tak látce, kterou je učí. Je vidět, že miluje beletrii a poezii. Vyzařuje to z ní. Je pro ni přirozené, že rovnoměrně věnuje pozornost všem žákům. Nikoho neprotěžuje, nikdo nemůže říci, že by si na něho někdy zasedla. Projevuje se to v jejím každodenním jednání ve třídě. Františka se cítí nejlépe, když se jí daří udržovat dobré vztahy se svými žáky a ve třídě panuje přátelská atmosféra.

Lenka učí dějepis na základní škole na sídlišti, kde žijí i různé etnické menšiny. Rodiče některých žáků jsou nezaměstnaní, velká část rodičů má jen základní vzdělání a má poměrně nízké příjmy. Pro mnoho žáků je škola ostrovem klidu v moři problémů. Přesto jsou i ve škole cítit latentní etnické problémy. Lenka rozumí kulturním rozdílnostem a respektuje je. Pokouší se pomáhat svým žákům, aby to dělali také tak. Je však především dějepisárka. Její láska k historii započala v útlém věku a vytrvala během celé školní docházky. Rozhodla se, že nejlepší způsob, jak se věnovat historii, bude stát se učitelkou dějepisu. Podobně přistupuje i ke svým žákům. Věří, že vzdělávání by mělo iniciovat touhu po poznání smyslu světa, ve kterém žijí. Dějepis a matematika, biologie a literatura, hudební a výtvarná výchova, i ostatní školní předměty jsou pro ni prostředky k takovému poznání. Různé teorie ve společenských vědách jsou cesty, které vedou k poznání současného světa. Dovednosti a techniky práce historika pomáhají objasňovat a nacházet smysl naší společné minulosti. Žáci rychle chápou, v čem jsou hodiny paní učitelky odlišné. Cítí, že je bere jako lidi, kteří jsou schopni přemýšlet, kteří mohou mít vlastní názory a představy. Zároveň si ale uvědomují, že názory a představy by se měly zakládat na faktech. Historici nemohou jen vyprávět zajímavé příběhy, musí pro svá tvrzení a interpretace také předkládat důkazy. Žáci jsou vedeni k tomu, aby pochopili, že neexistuje jediná „pravdivá“ historie. Jsou přece různá pojetí historie napsaná z různých národních, kulturních a etnických perspektiv. Existují různé interpretace stejných historických událostí. Historie je psána lidskými jedinci, kteří se pokoušejí nalézt smysl minulosti, a nikdo není úplně objektivní. Několik žáků dokonce uvažuje o tom, že by se stali historiky, většina žáků cítí, že se v hodinách paní učitelky hodně naučili.

Jak bychom charakterizovali styly každé z těchto učitelek? Eva se snaží co nejefektivněji žákům předávat znalosti a dovednosti. Františka se snaží rozvíjet osobnost svých žáků jejich zapojováním do smysluplných zkušeností, které jsou propojeny s jejich životem. Lenka se snaží o to, aby její žáci porozuměli způsobu, kterým se pokoušíme nalézt smysl světa, který nás obklopuje. Můžeme si představit použití těchto stylů v různých vyučovacích předmětech a u různě starých žáků. Například Evin styl může být používán při výuce dějepisu na střední

škole. Styl, který je charakteristický pro Františku, může být použit v Evině třídě. A Lenčín styl se může vyskytnout stejně dobře při výuce literatury na střední škole jako na základní škole.

Budeme se zde zabývat tím, jak učitelé pohlíží na své role a cíle, které svým vyučováním sledují, včetně toho, jaký to má dopad na to, jak přistupují ke své práci. Chtěli bychom nasměrovat vaše úvahy ke třem základním vyučovacím stylům a pomoci vám jim porozumět. Ač jsou označovány různými názvy, za účelem srozumitelnosti jsme je pojmenovali exekutivní, facilitační a liberální. Každý z nich má jak své historické kořeny, tak oporu mezi současnými odborníky. Nicméně za nejdůležitější považujeme to, že každý z nich nabízí způsob, jak prozkoumat do hloubky vlastní intuitivní uvažování o tom, co byste jako učitelé měli dělat.